

ETHISCHE EN JURIDISCHE DILEMMA'S RONDOM GEVOELIGE INFORMATIE EN EEN KANS OP SCHADE: MOET DE ARTS IETS VERTELLEN?

mr. Dr. Marleen Eijkholt
Ethiek en Recht van de Gezondheidszorg
Leids Universitair Medisch Centrum

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

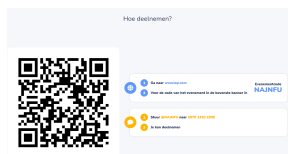
DISCLAIMER & QR-code

- Ik heb geen belangenverstrengelingen, noch potentiële belangenverstrengelingen

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

TEST: WIE ZIT ER IN DE ZAAL?

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

DOEL

- Meenemen in een serie van casus waar dilemma's omtrent (letsel) schade en transparantie centraal staan
- Verbreden van inzicht in ethische (en juridische) overwegingen in deze vraagstukken
- Bediscussieren/ verdiepen en het onderwerp bevragen

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

MIJN ACHTERGROND EN POSITIE

- Ethiek en Recht in de gezondheidszorg: LUMC
- Advisering/ondersteuning/ (onafhankelijk) perspectief
- 2011-2018: Noord-Amerikaanse ziekenhuizen
- Hulpverleners: "Wat moet ik doen?" (en waarom ☺)

→ Casuïstiek

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

RECHT & JURIDISCHE OVERWEGINGEN

- ...
- o.a. Wat vereist de wet/ juridische kaders om te doen & waar is het open..
 - Bronnen, zoals: WGBO/ WKKGZ/ Wet BIG/ AVG/ EVRM/ Richtlijnen etc..
 - Professionele kaders

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

ETHIEK & ETHISCHE OVERWEGINGEN

- o.a Systematische reflectie over wat (moreel) goed is om te doen**
Ethiek is: "reflectie op het menselijk handelen in het licht van moreel goed en kwaad"
- DUS: argumenten waarom iets wel/ niet te doen
- Kritisch bekijken: waarom is dit okay/ geldt het alleen hier/ overall/ staat dit argument stevig of niet, etc.

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

ETHISCHE THEORIEN

Argumenten waarom we op een bepaalde manier zouden moeten handelen, bijv:

- verplichting –plichtethiek (deontologie)* Kant
- gevolgen– gevolgethiek (consequentialism) * Mill
- guldenmiddenweg/ deugdeethiek (virtue ethics)* Aristoteles

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

PRINCIPES & PRINCIPIELE OVERWEGINGEN

- Allerlei ethische principes als leidraad voor hoe te handelen: e.g. solidariteit; menselijke waardigheid etc.
 - Beauchamp and Childress: 4 ethische principes van medische ethiek
 - Respect voor autonomie; goed-doen; niet-schaden; rechtvaardigheid

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

ULTIEM PRINCIPE: DO NO HARM of NIET- SCHADEN

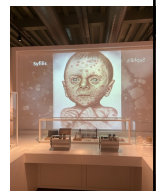
- Eed van Hippocrates
- Nederlandse artseneed
- Grondbeginsel in allerlei professionele richtlijnen/standaarden/ wetten

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

CASUS 1

- Man komt met knobbels bij reumatoloog na doorverwijzing huisarts.
- Bevinding: leuëtische knobbels
- Patient: wil niet dat partner wordt ingelicht over zijn SOA.
- HA vraagt naar seksueel contact: regelmatig
- Denkt aan 'SOA-scan' bij gezinsdheidscreening zonder toestemming – KNMG zegt NEE
- Pt gaf aan dat dit wel een 'oude' soa moest zijn.
- HA van patiënt en partner
- Moet de reumatoloog de vrouw inlichten?

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

UW INPUT: WAT & WAAROM

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

UW INPUT: WAT & WAAROM

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

Onze positie

- Conflict van plichten.
- Nee tenzij.
- Schade aan arts-patiënt relatie
- Schade aan toegankelijkheid van de zorg
- Criteria van Leenen

Reumatoloog& Huisarts....
 • Hoe groot is de kans op fysieke schade bij de vrouw?

**Toestemmingsvereiste;
 Schadevereiste;
 Conflict van plichten;
 Subsidiariteit;
 Doelmatigheid;
 Proportionaliteit**

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

CASUS 2

- Patient van Islamatische achtergrond is opgenomen wegens leverfalen
- Verlaat het ziekenhuis tegen medisch advies om partner bij te staan die van trap is gevallen; (ver op afstand van het zik)
- Wil niet dat hulpverleners naar de partner gaan/ambulance wordt gebeld omdat partner niet 'goed gekleed is
- Vertelt: Partner was bewusteloos, zit inmiddels rechtop, heeft gesproken met familielid-hulpverlener- van patient die in het buitenland woont. Deze dacht dat alles in orde was nav gesprek
- Er is een jong kind in het huis die nu niet door ouder actief wordt ondersteund
- Partner spreekt geen Nederlands en er is geen verdere familie of sociaal steunsysteem
- Mag de arts een ambulance bellen?

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

UW INPUT: WAT & WAAROM

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

Onze positie

- Conflict van plichten.
- Nee tenzij.
- Schade aan arts-patiënt relatie
- Schade aan toegankelijkheid van de zorg
- Criteria van Leenen

Hoe groot is de kans op (fysieke) schade bij de partner en bij het kind?

**** de positie van de hulpverlener was anders...

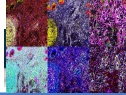
**Toestemmingsvereiste;
 Schadevereiste;
 Conflict van plichten;
 Subsidiariteit;
 Doelmatigheid;
 Proportionaliteit**

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

CASUS 3

- Patiënt komt bij doctor met agressieve kanker
- Stelt vast dat er uitzaaiingen zijn in de lymfeklieren waarvoor extra bestraling nodig is
- De patiënt wordt bestraald
- Follow up-appt voor resultaten van extra bestraling: 3 lymfeklieren geen positief effect, maar 2 lymfeklieren niet bestraald zijn... Oeps!
- Onderzoek: instelling is iets mis gegaan.
- Het nieuws over verdere tumorontwikkeling komt zeer hard aan bij de patiënt
- Vrijwel zeker is dat de gemiste bestraling van de 2 klieren geen enkel effect zou hebben gehad
- Er wordt geen positief effect meer verwacht van verdere behandeling
- Levensverwachting van de patiënt is (zeer) beperkt
- Arts meldt incident in het VIM systeem

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

DE VRAAG & INTUITIE V
HULPVERLENER

- Moet het niet bestralen van de extra lymfeklieren gemeld worden aan de patiënt/familie van de patiënt, nu de arts denkt dat de patiënt deze informatie geen goed zal doen?

Intuïtie v hulpverlener:

- Zal geen goed doen: familie reeds ontdaan over doorgroei tumors. Alleen extra belasting met angsten en twijfels in terminale periode van ziekte (en stress bij familie)

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

UW INPUT: WAT & WAAROM

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

MIJN INTUITIE: EEN 'DOGMATISCHE'
INSTELLING

- Niet schaden = Transparantie:
 1. 'respect voor de patient'
 2. 'beperken gewetensnood'
 3. 'vermindering klachten door transparantie en eerlijkheid igv klacht'
 4. (omdat de wet dit zegt en bepaalt wat goed is om te doen)

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

MIJN HEROVERWEGING: TERMINALE
PATIENT & NIET-SCHADEN

- Wat levert transparantie op?
- Zou ik het echt zelf willen weten als ik terminaal was?
- Niet-schaden = vredig sterven (zonder verontrusting, ook v familie)

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

HMM

- WAT ZEGT DE WET?

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

DE WGBO Informatieplicht

- Art 7:448 lid 1 BW: “De hulpverlener licht de patiënt op duidelijke wijze in, die past bij zijn bevattingvermogen, en overlegt tijdig met de patiënt over ... de ontwikkelingen omtrent het onderzoek, de behandeling en de gezondheidstoestand van de patiënt...”

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

DE WGBO Therapeutische exceptie

- Art 7:448 lid 4 BW: “De hulpverlener mag de patiënt bedoelde inlichtingen slechts onthouden voor zover het verstrekken ervan kennelijk ernstig nadeel voor de patiënt zou opleveren.”

NIET

- Te verwachten minder gunstig beloop van genezingsproces
- Angst voor ongerustheid bij patiënt is onvoldoende *

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

DE WGBO Goed hulpverlenerschap

- Art 7:453
- “De hulpverlener moet bij zijn werkzaamheden de zorg van een goed hulpverlener in acht nemen en handelt daarbij in overeenstemming met de op hem rustende verantwoordelijkheid, voortvloeiende uit de voor hulpverleners geldende professionele standaard en kwaliteitsstandaarden..”

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

WKKGZ & INCIDENTEN

- Art 1 lid 1” *incident*: een niet-beoogde of onverwachte gebeurtenis, die betrekking heeft op de kwaliteit van de zorg, en heeft geleid, had kunnen leiden of zou kunnen leiden tot schade bij de cliënt;

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

WKKGZ art 10.3

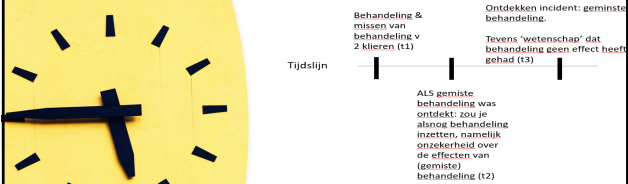
- Art 10 lid 3: “... mededeling van de aard en toedracht van incidenten bij de zorgverlening aan de cliënt die voor de cliënt merkbare gevolgen hebben of kunnen hebben...”

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

WET: MERKBARE GEVOLGEN, SCHADE & TIJD

- “merkbare gevolgen hebben of kunnen hebben” (art 10.3)
- “had kunnen lijden tot schade bij de patient” (art 1.1)

Tijdslijn:

 - Behandeling & missen van behandeling v 2 klieren (t1)

 - Ontdecken incident: gemiste behandeling.

 - Tevens 'wetenschap' dat behandeling geen effect heeft gehad (t3)

 - ALS gemiste behandeling was ontdekt: zou je alsnog behandeling inzetten, namelijk onzekerheid over de effecten van (gemiste) behandeling (t2)

ART 10.3 niet met zekerheid van toepassing

- Is er op t3 sprake van schade?
- Patient/ Familie/ Gemeenschap/ Jezelf?
- Fysiek; Mentaal; Existentieel; Vertrouwen in de zorg (familie) (gemeenschap); Toe- of Afname risico op klachten

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

HET DOSSIER & SCHADE I

- Door te vertellen over het incident geven we een nabestaande een 'mogelijkheid tot toegang in het dossier'-
- PRIVACY ISSUES: Is dit 'schade' om rekening mee te houden?

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

HET DOSSIER & SCHADE II

- De 'aard van het incident' is alleen te 'begrijpen' met hoog technologische kennis
- In hoeverre hebben wij/artsen een plicht tot een pro-actieve houding in het melden/rapporteren/verduidelijken van schade?

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

DISCUSSIE

1. Bij wie ligt de verantwoordelijkheid om over schade te oordelen/ te benadrukken? Bij de arts alleen? Of ook bij ondersteuners zoals ik?
2. Welke schade nemen we mee in onze afwegingen? Welke schade willen we benadrukken en in hoeverre is een complete overweging relevant (schade aan vertrouwen in de zorg; culturele schade; autonomie?)
3. Post-modern samenleving: Wat doen we met gebrek aan goed empirisch bewijs over schade? Zoals slecht 'bewijs' of dogmatische aannames: bijv over dat mensen echt weglipen van de zorg indien wij beroepsgeheim iets vaker schaden; Welke schade moeten we empirisch onderzoeken om onze claims te staven? Bijv schade aan identiteit; (non paternaliteit-vermoeden) & recht op niet-weten
4. Hoe ver gaat onze plicht om schade te adresseren: moeten we pro-actief zijn?

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"

DANK!

WAA JAARCONGRES 2023 "ETHIEK IN DE LETSELSCHADEPRAKTIJK"